

SİNEMA VE PSİKANALİZ 1 FİLMER VE BİLİNÇDİŞİ

DERLEYEN
ÖZDEN TERBAŞ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

SİNEMA VE PSİKANALİZ 1
FİLMLER VE BİLİNÇDİŞİ
DERLEYEN ÖZDEN TERBAŞ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 407

PSİKE İSTANBUL PSİKANALİZ KİTAPLIĞI
ŞİMDİ VE BURADA 3

ISBN 978-605-399-265-3

PSİKE İSTANBUL KONFERANSLARI İLE PSİKE İSTANBUL 'ŞİMDİ VE BURADA' KİTAPLARI DİZİLERİ İSTANBUL PSİKANALİZ EĞİTİM, ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME DERNEĞİ (PSİKE İSTANBUL) İLE İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI'NIN İŞBİRLİĞİ İLE YAYINLANMAKTADIR.

1. BASKI İSTANBUL, ARALIK 2012
2. BASKI İSTANBUL, KASIM 2013
3. BASKI İSTANBUL, MART 2019
4. BASKI İSTANBUL, OCAK 2023

© İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

YAZIŞMA ADRESİ: HACIAHMET MAHALLESİ, PİR HÜSAMETTİN SOKAK, No:20, 34440, BEYOĞLU / İSTANBUL
TELEFON: 0212 311 64 63 - 311 61 34 / FAKS: 0212 216 24 15 • SERTİFİKA No: 51672

www.bilgiyay.com

E-POSTA yayin@bilgiyay.com

DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

DİZİ EDITÖRÜ YAVUZ ERTEN

YAYINA HAZIRLAYAN BELGİN ÇINAR

TASARIM MEHMET ULUSEL

DİZGİ VE UYGULAMA MARATON DİZGİEVİ

DÜZELTİ REMZİ ABBAS

BASKI VE CİLT VİZYON BASİMEVİ KAĞITÇILIK MATBAACILIK VE YAYINCILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ. BEYLİKDÜZÜ O.S.B. MAH. ORKİDE CAD. No:1/Z BEYLİKDÜZÜ İSTANBUL

TELEFON: 0212 671 61 51 / FAKS: 0212 671 61 50 • SERTİFİKA No: 52098

İSTANBUL BİLGİ UNIVERSITY LIBRARY CATALOGING-IN-PUBLICATION DATA

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ KATALOGLAMA BÖLÜMÜ TARAFINDAN KATALOGLANMIŞTIR.

Names: Terbaş, Özden. compiler.

Title: Sinema ve psikanaliz / derleyen Özden Terbaş.

Edition: volume 1: 4. baskı, volume 2: 2. baskı.

Contents: volume 1. Filmler ve bilinçdışı --volume 2. Kayıp ve zaman.

Description: İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2023. I Includes bibliographical references and index.

Series: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 407, 502. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı Konferanslar; 3, 7.

Identifiers: ISBN: 9786053992653 (volume 1), 9786053993797 (volume 2).

Subjects: LCSH: Psychoanalysis and motion pictures. I Psychoanalysis in motion pictures. I Psychoanalysis in motion pictures --Congress. I Motion pictures --Psychological aspects. I Unconscious (Psychology) I Loss (Psychology) in motion pictures. I Time --Psychological aspects.

Classification: LCC: PN1995.9.P783 S56 2023

PSİKE İSTANBUL PSİKANALİZ KİTAPLIĞI
PSİKANALİTİK BAKIŞLAR - V

SİNEMA VE PSİKANALİZ 1
FİLMER VE BİLİNÇDİŞİ

DERLEYEN
ÖZDEN TERBAŞ

İçindekiler

vii Derleyen ve Yazarlar

ix Sunuş

1 Giriş: Sine-masal Dil ve Psikanalitik Eleştiri
Özden Terbaş

11 1 *Piyano Öğretmeni*'nin İçsel Müziği
Özden Terbaş

19 2 Koro
Leyla Tanoğlu

29 3 Cennet Bahçesinde Şiddet ve Şehvet
Yavuz Erten

37 4 *Okuyucu*: Psikanalitik Bir Yaklaşım
Nayla de Coster

43 5 *Paris-Texas*
Gülgün Alptekin

49 6 *Değerli*
Sezai Halifeoğlu

55 7 Puro Ne Zaman Purodur?
(G. Lanthimos'un Filmi *Köpekdişi* Üzerine)
Nilüfer Erdem

67 8 Noura'nın Onuru
Özden Terbaş

75 9 Dorian Grey'in Portresi
Sibel Mercan

81 10 *Ayazda Bir Yürek*
Işın Sayın Tamerk

89 11 Hayatın Mırıltısı
(R. Erdem'in Filmi *Hayat Var* Üzerine)
Nilüfer Erdem

99 **12** Laputa'ya Hayao Miyazaki Yolculuğu
(Nesim Bitran'ın Aziz Hatırasına)
Ümit Eren Yurtsever

107 Dizin

DERLEYEN

ÖZDEN TERBAŞ

Psikanalist ve psikiyatr. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) ve Psike İstanbul (İstanbul Psikanaliz Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Derneği) üyesidir. İstanbul'da serbest çalışmaktadır. Halen Psike İstanbul yönetim kurulu üyesi ve Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı yayın kurulu üyesidir. Psike İstanbul psikanalist adaylarının Uluslararası Psikanaliz Birliği'ne bağlı eğitim programında eğitimcidir. Çeşitli dergilerde yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır.

YAZARLAR

AYŞE LEYLA TANOĞLU

Psikanalist ve klinik psikolog. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) üyesidir. Psike İstanbul kurucu üyesi, eski başkan yardımcısı ve halen yönetim kurulu üyesidir.

GÜLGÜN ALPTEKİN

Psikanalist ve psikiyatr. İstanbul Mitos Psikoterapi Merkezi'nde çalışmaktadır. Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı üyesi, Psike İstanbul yönetim kurulu üyesi ve Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) üyesidir. Psike İstanbul psikanalist adaylarının Uluslararası Psikanaliz Birliği'ne bağlı eğitim programında eğitimcidir.

IŞIN SAYIN

Psikanalist ve psikiyatr. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) ve Psike İstanbul üyesidir. Halen Mitos Psikoterapi Merkezi'nde çalışmaktadır. Psike İstanbul psikanalist adaylarının Uluslararası Psikanaliz Birliği'ne bağlı eğitim programında eğitimcidir.

NAYLA DE COSTER

Psikanalist. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) ve Psike İstanbul üyesidir. Psike İstanbul psikanalist adaylarının Uluslararası Psikanaliz Birliği'ne bağlı eğitim programında eğitimcidir.

NİLÜFER (GÜNGÖRMÜŞ) ERDEM

Psikanalist ve yazar. Psike İstanbul ve Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) üyesidir. İstanbul'da serbest çalışmaktadır. Psike İstanbul psikanalist adaylarının Uluslararası Psikanaliz Birliği'ne bağlı eğitim programında eğitimcidir. Uluslararası Psikanaliz Dergisi'ne (International Journal of Psychoanalysis) bağlı Türkçe Uluslararası Psikanaliz Yıllığı yayın kurulu başkan yardımcısı ve çevirmenidir. Freud Konuşmaları (2008) ve Cinsiyetli Olmak (2007) isimli derleme kitaplarda makaleleri; Revue Française de Psychanalyse'de La pièce vide başlıklı makalesi yayımlanmıştır (2006). Bir Düşünce Bir Usta (2010) başlıklı derlemenin editörüdür. Büyük A adlı bir hikâye kitabı (1999), çeşitli dergilerde yayımlanmış hikâye ve makaleleri vardır.

SEZAI HALİFEOĞLU

Psikanalist ve psikiyatr. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) ve Psike İstanbul üyesidir. İstanbul'da serbest çalışmaktadır. Psike İstanbul psikanalist adaylarının Uluslararası Psikanaliz Birliği'ne bağlı eğitim programında eğitimcidir.

SİBEL MERCAN

Psikiyatr ve psikanalist. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) üyesidir. Psike İstanbul'un kurucu üyelerindendir ve Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı yayın kurulu üyesidir. Uluslararası Kendilik Psikolojisi Konseyi üyesidir. Halen Amerikan Hastanesi Psikiyatri Bölümü'nde çalışmaktadır.

ÜMİT EREN YURTSEVER

Uzman psikolojik danışman. Özel bir psikoterapi merkezinde çalışmaktadır. Psike İstanbul üyesidir. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) denetiminde psikanaliz eğitimini sürdürmektedir.

YAVUZ ERTEN

Psikanalist ve klinik psikologdur. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) ve Psike İstanbul üyesidir. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı yayın kurulu başkanıdır ve Psike İstanbul psikanalist adaylarının Uluslararası Psikanaliz Birliği'ne bağlı eğitim programında eğitimcidir. 1991 yılından bu yana kurucusu olduğu İçgörü Psikoterapi Merkezi'nde çalışmaktadır. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yarı-zamanlı öğretim üyesidir. Psike İstanbul kurucu üyesi, eski başkan yardımcısı ve halen yönetim kurulu üyesidir. Psikanaliz üzerine yazılarından oluşan *Karanlık Odadaki Suretler* (2010) başlıklı bir kitabı vardır. *Psikanalizden Dinamik Psikoterapilere* (1999) kitabının Cahit Ardalı ile birlikte yazarıdır. *Psikanalizin Öteki Yüzü: Heinz Kohut* (2003) ve *Bilim ve Felsefe Açısından Ruhsallık Bilgileri* (2006) kitaplarının editörlerindendir. Psiko-kültürel analiz dergisi *Suret*'in Yayın Kurulu üyesidir. Çeşitli dergilerde yayımlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

Sunuş

Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı 2010 yılında Türkiye Psikanaliz Çalışma Grubu Psike İstanbul tarafından, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları ile işbirliği içinde hayata geçirilen bir projedir. Amaç, Türkiye’de psikanalizin tanıtılması ve yaygınlaştırılması yolunda ruh sağlığı mesleklerinden olan okurların yanı sıra, alan dışından okurlara da ulaşabilmektir. Bir taraftan psikanalizin evrensel ilkelerinin tartışılmasına, diğer taraftan ülkemiz kültürünün psikanaliz kuramı ve uygulaması üzerine etkilerinin araştırılmasına zemin hazırlamak hedefler arasındadır.

İstanbul Psikanaliz Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Derneği (Psike İstanbul) ruhsal mekanizmayı açıklayan bir kuram, ruhsal süreçleri araştıran bir yöntem, bu yönetime dayanan bir tedavi ve bu bilgiyi nesilden nesile aktaran bir gelenek olarak psikanalizi Türkiye’de tanıtmak, yaymak ve geliştirmek amacıyla 2003 yılında kurulmuştur. Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) tarafından Türkiye Psikanaliz Çalışma Grubu olarak kabul edilen Psike İstanbul çatısı altında, Uluslararası Psikanaliz Birliği standartlarına uygun olarak psikanaliz eğitimi verilmektedir. Dernek çalışmalarının bir bölümü yalnızca üyesi olan psikanalistler ve psikanalist adaylarına açık şekilde sürdürülmektedir. Bir bölümü de ruh sağlığı alanında çalışan diğer meslektaşların ve/veya psikanalizle ilgilenen herkesin katılabileceği etkinlikler olarak yapılmaktadır. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı’nda yer alan kitaplar işte bu seminerlerin, konferansların, vaka çalışmaları ve sempozyumların canlı ortamında doğmaktadır.

Kitaplık hâlihazırda iki diziden oluşmaktadır: Bunlardan “Psikanaliz, Şimdi ve Burada” dizisi, Türkiye’de psikanalizin kurumsallaşması için yıllarca destek vermiş yabancı eğitim analistleri ile onlardan eğitim ve süpervizyon almış yerli analistleri ve analist adaylarını bir araya getirmektedir. Her kitapta bir eğitimcinin kuramsal ya da klinik çalışmalarının çevirisi ile bir yerli analistin bu kitaba yönelik yorum, eleştiri ve katkılarından oluşan özgün yazılar yer almaktadır. Bu dizide ayrıca Psike İstanbul üyesi analistlerin diğer özgün çalışmalarına yer verilmektedir. Dizinin adındaki “Şimdi” psikanalizin çağdaş gündemini takip edebilme şansına göndermede bulunmaktadır. “Burada” kısmı ise dünyanın dört bir yanından gelen değerli analistlerin birikimleri ile burada psikanaliz üzerine düşünen ve psikanalizi uygulayan kişilerin çalışmalarının harmanlanmasına olanak sağlayan canlı tartışma ve üretim ortamını anlatır.

Kitaplığın diğer dizisi olan “Konferanslar” ise yerli analistlerin, analist adaylarının ve yabancı analistlerin Psike İstanbul çatısı altında gerçekleşen *Psikanalitik Bakışlar* sempozyumlarında, *Bir Düşünce*, *Bir Usta* adlı konferans ve vaka çalışması etkinliklerinde, *Sinema Akşamları* film gösterimi ve filmlerin yorumlanması, tartışılması çalışmalarında ve diğer konferanslarda yaptıkları konuşmaların metinlerini okurlara sunmaktadır.

Yayın Sorumluları

CÜNEYT BİLEN - YAVUZ ERTEN - IŞIL ERTÜZÜN -

SİBEL MERCAN - ÖZDEN TERBAŞ

Giriş

Sine-masal Dil ve Psikanalitik Eleştiri

ÖZDEN TERBAŞ

1895 yılı insanlık tarihinde bilimin ve sanatın gelişimi açısından bir dönüm noktasıdır. Freud'un Breuer'le birlikte *Histeri Üzerine Çalışmalar*'ı (*Studien über Hysterie*) yayımladığı bu yıl, yeni bir disiplin olan psikanalizin doğuşunu müjdelir. Bu çalışmayla Freud psikanalizin klinik ve kuramsal temellerini ortaya koyar. Aynı yıl Paris'te Lumière kardeşler ilk filmi bir duvara yansıtırlar. Yeni bir sanat dalının, sinemanın doğumuna tanık olur dünya. Bir süre sessizlik ve temassızlık döneminin ardından, bu iki disiplinin birbirleriyle etkileşime girmeleri kaçınılmaz olacaktır.

FİLM VE RÜYA

Doğumundan bugüne, ister dış gerçeklikten söz etsin, isterse iç gerçeklik üzerine yoğunlaşsın, sinema giderek zenginlik kazanmış ve en çok ilgi uyandıran sanat dallarından biri olmayı başarmıştır. Peki, nedir sinema? Film, bir tür rüya olarak tanımlanabilir mi? Sinema dilinin özellikleri nelerdir? "Sinema bir şenliktir" hiç kuşkusuz! Ülkemizde sinema kültürünün gelişmesinde önemli katkıları olan Onat Kutlar, bu sözlerle tanımlıyordu sinema tutkusunu. Onat Kutlar bir gün Paris'teyken izlediği Bergman'ın *Yaban Çilekleri* filminin nasıl da yoğun bir etki bıraktığından söz eder ve Türkiye'de Sinematek'in kuruluş serüvenini anlatır kitabında (Kutlar, 1985). Sinema tarihinde iz bırakan Bergman, rüyalardan etkilenecek kendi film estetiğini geliştirmiştir. İnsanın derin ruhsal dünyasını tasvir eden Bergman'ın filmleri pek çok kişi tarafından bizatihi rüya olarak değerlendirilmiştir. Fransa'da Bergman'ın

filmleri “kameranın hissedilmediği, şiirsel bir dille edebiyat yapan filmler” olarak yankı uyandırır. Fransız yönetmen Truffaut’un deyişiyle “Bergman, kalem yerine kamerayı kullanmıştır.” Böylece sinemada bir yazar (auteur) sineması çağı başlar (Botz-Bornstein, 2011) ve Bergman’ın, film-rüya geleneğinin bir öncüsü olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki ikinci soruya dönecek olursak, sinema dilinin masalsı bir karakterinin olduğu öne sürülebilir. Tıpkı masallardaki gibi beyazperdeye yansıtılan görüntülerde de nesnelere kimi zaman dev gibi, kimi zamansa cüce gibidirler. Kâh üstün yetenekleri olan kahramanlarla karşılaşırız, kâh eksiklikleri, zaafı olanlarla. Bambaşka renkler içinde algılarız dünyayı sinema aracılığıyla. Masallarda, destanlarda, mitolojilerde, çağdaş edebiyatta olduğu kadar, filmlerde de bilinçdışının diliyle karşılaşırız. Gabbard’ın (1997) deyişiyle, “Film, bilinçdışının dilini konuşur.” Bilindiği gibi Freud, *Rüyaların Yorumu* (1900) adlı eserinden itibaren bir ruhsal aygıt modeli ortaya koyar ve rüyaların oluşum süreçlerini ayrıntısıyla inceler. Freud’a göre bilinçdışı “rüya işlemi” (dreamwork) gizli rüya düşüncelerini, açık rüyaya dönüştürüyordu. Bunun için yoğunlaştırma,¹ yer değiştirme,² simgeleştirme, görsel/işitsel imgelerle temsil gibi mekanizmalar kullanılıyor, daha sonra da ikincil gözden geçirme uygulanıyordu. Acaba “bilinçdışının dilini konuşan” sinemayı daha derinlikli anlayabilmek için bir olanağa sahip miyiz? Ruhsal aygıtta benzer şekilde bir “film aygıtı”ndan söz edebilir miyiz? Ve bir filmin ortaya çıkmasında da bir tür “film işlemi” ile karşılaşılıyor olabilir miyiz? Sklarew (1999), kamera, filmin çekilmesi, filmin işlenmesi ve yansıtılması gibi unsurların bir tür “film aygıtı” olarak kabul edilebileceğini öne sürer. Ayrıca, “rüya işlemi”ne benzer şekilde bir “film işlemi”nden (filmwork) söz edilebileceğini iddia eder. Rüya oluşumu bireyin öznel ruhsal süreçleriyle ilgiliyken, bir filmin oluşum süreci için pek çok kaynak gereklidir hiç kuşkusuz. Bunun için bir hikâyeye, bir senariste ve hikâyeyi yaratacak bir yönetmene ihtiyaç vardır ki, tüm bunlar rüya düşüncelerinin eşdeğeri olarak düşünülebilir. Bu anlamda film işleminin, film düşüncelerini gerçek bir filme dönüştürdüğü öngörülebilir. Film işlemi de rüya oluşumunda geçerli olan mekanizmaları (yoğunlaştırma, yer

1 Yoğunlaştırma, farklı çağrışımlar zincirlerine ait elemanları (imgeler, düşünceler vb.) toplar ve tek bir birim halinde bir araya getirir. Bir rüya ayrıntılı bir şekilde analiz edilecek olursa, yoğunlaştırma sürecinin, rüyadaki her bir elemanla ilişkili olduğu görülür. Rüya çalışmasının temel mekanizmalarından biri olan yoğunlaştırma belirti oluşumu, dil sürçmeleri ve esprilerde de rol oynar.

2 Yer değiştirmede rüya çalışması, anlamlı olan rüya düşüncelerinin yerine, küçük ve önemsiz rüya düşüncelerini yerleştirir; böylece rüyanın çok önemli içeriği merkezden uzaklaştırılır ve arzunun doyurulması gizlenmiş olur.

değiştirme, simgeleştirme, görsel/işitsel imgelerle temsil) kullanır. Filmin kurulanması süreci –filmin görsel/işitsel bölümlerinin duygusal bir akış ve inandırıcı bir öykü oluşturacak şekilde dokunup örülmesi– ise rüya oluşumunun ikincil gözden geçirme sürecine benzetilebilir. Öte yandan, sinema dilinin pek çok açıdan bilinçdışının diliyle benzerlikler taşıdığı dikkati çeker. Örneğin “perde anı”³ kavramı, filmleri tanımlamak için de uygun bir kavram olarak düşünülebilir. Keza, “yansıtma” kavramı hem sinemanın, hem de psikanalizin sık kullandığı kavramlardan biridir. “Serbest çağrışım” tekniğinin psikanalizde sözel düzeyde, sinemada ise görsel düzeyde yürürlükte olduğu öne sürülebilir. Her iki alan da insanın derinliklerindeki duygusal anlamlarla ilgilenirken, dışsal gerçeklikle düşlem arasında gidip gelen bir seyir ortaya koyacaktır (Sabbadini, 2003). Rüya kuramı dışında, sinema dilini oluşturan diğer psikanalitik unsurlar arasında “tekinsizlik”, “zıtların çatışması”, “sonradan darbe” sayılabilir (Erten, 2010). Tekinsiz, tanıdık olanla, yabancı ve tuhaf olanı birleştiren bir duygu olarak tanımlanabilir. Freud, *Tekinsiz* (1919) adlı çalışmasında bu kavramı ayrıntısıyla inceler. Hitchcock’un filmlerinde tekinsizlik duygusundan yararlandığı düşünülebilir. Filmlerde bir yandan bir karakterin kendi içindeki çatışmalı yönleri, duygu ve dürtüleri, bir yandan da farklı karakterler arasındaki çatışmalar resmedilir. “Sonradan darbe” (“ertelemiş etki” ya da “sonradanlık”) kavramı, Freud’un ruhsal nedensellik ve zamansallık görüşüyle bağlantılı bir kavramdır. Freud’a göre deneyimler, izlenimler ve anı izleri daha sonraki bir zaman diliminde –yeni deneyimler yaşandıktan ya da yeni bir gelişimsel döneme erişildikten sonra– tekrar gözden geçirilebilir, yeni bir anlama ve ruhsal etkiye ulaşılabilir. Erten’in (2010) vurguladığı gibi, “sonradan darbe, öznelğin zamanın içindeki ileri ve geriye dönüş hareketliliğini anlatır; geçmiş, güncel etkilerle tekrar ve yeniden yazılır... Geçmişimizde travmatik olarak yaşanmamış bir şey, bugün yaşadıklarımızla bir travmaya dönüşebilir” (s. 93).

PSIKANALİTİK ELEŞTİRİDE TEMEL YAKLAŞIMLAR

Psikanalitik eleştiri metin analizi üzerine odaklanır; metnin konusu, temaları ve karakterlerin özellikleri incelenir. Diğer disiplinlerden farklı olarak, psikanalitik yaklaşım, eserde temsil edilen şeyin içeriğini ve anlamını keşfetmeyi

3 Perde anı, içeriği anlamsız olan, alışılmadık tarzda net ve keskin olan çocukluk anıdır. Bu anıların analizinde silinmez ve kalıcı nitelikte çocukluk deneyimlerine ve bilinçdışı fantezilere ulaşılır. Belirtiler gibi perde anılar da bastırılmış unsurlarla savunmalar arasındaki uzlaşım oluşturulmuşlardır.

sağlar. Bu, rüyalarla ilgili çalışmalardan hareketle, nesnel sembolizm bilgisi ile birlikte, fantezilerin ve temsil ettiklerinin anlaşılması sayesinde başarılabilir. Bu çalışmanın eşduyum benzeri bir süreci gerektirdiği, eserdeki malzemenin incelenmesi sırasında, inceleyen kişinin kendi iç dünyasıyla ilgili bir yoğunlaşmaya yöneldiği de düşünülebilir.

Çıkış noktamız bir metni yorumlamak. Yorum sorunu, karşımıza simge sorununu da çıkarır. Fransız filozof ve tarihçi Ricoeur'e (1965) göre simge, yorum gerektiren çiftanlamlı bir dilsel anlatımdır; yorum ise simgelerin şifresini çözmeyi hedefleyen bir anlama çalışması. Çiftanlamlılığın gösterme ve gizleme özelliği vardır; yorumlamak iki anlamı birden kavramayı gerektirmektedir. Simgenin kendini gösterdiği belli başlı alanlar şunlardır: "Düşsel bölge" (gündüz ve gece gördüğümüz düşler), şiirsel imgelem ve kutsalın dilini oluşturan mitos ve ayinlerle bağlantılı olan simgeler.

Psikanalitik eleştiride karşılaşılan temel yaklaşımlara değinmeden önce konuya dair ilk örnekleri veren ve bu alanda da öncü rolünü üstlenen Freud'un çalışmalarından bahsetmek uygun olabilir. Freud ilk çalışmalarından itibaren edebiyata ayrı bir yer vermiş; yazarın, insan aklının betimlenmesinde bilime ışık tuttuğunu vurgulamıştır. *Rüyaların Yorumu* (1900) adlı eserinde Freud, Sophocles'in *Oedipus Rexi* ile Shakespeare'nin *Hamletini* inceler. Bir edebiyat eseri üzerine yayımlanmış olan ilk çözümlemesi ise Jensen'in *Gradvasıyla* ilgilidir (Freud, 1907). Freud daha sonraki bir çalışmasında (1916), Shakespeare'nin *Lady Machbethi* ile Ibsen'in *Rosmersholm* adlı oyunundaki Rebecca West adlı karakterleri inceleyecektir. Bu çalışmada sözü edilen karakterler "imgelemsel bir yaratı olarak değil de sanki yaşayan birer insanmış gibi" ele alınır. Freud ayrıca oyunda sunulan güdülenmeyle yetinmez; onun da gerisinde bulunan gizli güdülenmenin açığa çıkarılmasını hedefler: "Açık güdü gizli olanla bir iç ilişkiye sahip olmalı, ancak gizli olanın hafifletilmiş ve bir türevi olarak görülmelidir" (s. 329).

Yukarıda sözü geçen çalışmalarında Freud incelemesini eserlerle sınırlı tutmuştur. Fakat daha sonra yalnızca eseri değil, yazarı, yazarın yapıtıyla ilgili izlenimler ve anılar malzemesini, bu malzemeyi sanat yapıtına dönüştürmeyi sağlayan yöntem ve süreçleri de psikanalitik incelemenin odağına taşıyacaktı. Nitekim *Dostoyevski ve Baba Katli* (1928) adlı çalışması "Karamazov Kardeşler"e yönelik olduğu kadar, Dostoyevski'nin kişiliğiyle ilgili yorumları da içerir.

Yukarıda vurgulandığı gibi sinemanın doğumundan sonraki yıllarda psikanaliz ile sinema ilişkisi suskun bir dönem geçirir; Freud sinemaya karşı

temkinlidir.⁴ Fakat çok geçmeden o büyüdü perde psikanalizin de ilgisini çekmeye başlar. Bir filmi psikanalitik olarak yorumlayan ilk kişi Otto Rank olmuştur. Rank bir eserinde, Stellan Rye'in yönettiği *Prag'ın Öğrencisi* (Der Student von Prag) adlı filme dair incelemesine yer verir. (Sabbadini, 2003). Freud, daha sonra Rank'ın bu çalışmasına “Tekinsiz” (1919) adlı makalesinde bir dipnot olarak gönderme yapacaktır.

1950'lerden itibaren filmlerin psikanalitik olarak incelenmesinde bir ivmenin başladığı dikkati çeker. Freud'un Shakespeare, Ibsen ve Sophocles'in eserlerini psikanalitik düşünce temelinde yorumlamasına benzer şekilde psikanalitik film eleştirisi gelişmeye başlar ve bir Fransız dergisi olan *Cahiers du Cinéma* yayımlanır. Onu bir İngiliz dergisi *Screen* ve Amerikan dergileri *Camera Obscura* ve *Discourse* izler (Gabbard, 1997).

Baudry (1984), Gabbard (1997) ve Villela'nın (1999) çalışmalarından hareketle psikanalitik eleştiri alanında başvuru temel yaklaşımları şöyle özetleyebiliriz: İlk yaklaşımda analitik yazar bir metne/filme bir olgu öyküsünü inceliyormuş gibi davranır. Bu yaklaşımda metnin/filmin “sanki”, “-mış gibi” doğası ihmal edilir ve bir tür karakter analizi gerçekleştirilir. İkinci yaklaşımda metin, metin yazarının zihinsel yaşamıyla ilişkilendirilir ve serbest çağrışımın değiştirilmiş bir biçimi olarak görülür. Bu yaklaşıma göre metin bir rüya, bir düşlem ya da belirti gibi ele alınabilir. Üçüncü yaklaşımda metnin kendine özgü bir yapısı –biçimi ve üslubu olan estetik bir yapı– olduğu düşünülür; zihinsel içeriklerin türevleri ya da işaretleri tanımlanarak tematik analiz yapılır. Dördüncü yaklaşım metnin okuyucuda uyandırdığı tepkiyle ve metnin şiirsel ve estetik etkisiyle ilgilenir. Bu yaklaşımın, analistin karşı aktarımına benzer bir tepki olduğu düşünülebilir. Metinle ve metindeki karakterlerle ilişkili olarak “tamamlayıcı ya da uyumlu özdeşleşme” (Racker, 1957) sürecine girilmesi, metnin daha derinlikli anlaşılmasında yardımcı olabilir.

Metnin analizi sırasında kimi durumlarda da altta yatan kültürel mitolojinin açıklanması uygun olabilir. Metnin/filmin bir fantezi gibi ele alındığı yaklaşımda çocuksu arzulara, korkulara ve ilişkili savunucu işlemlere odaklanılabilir. Eser boyunca fantezilerin uğradığı değişiklikler ve dönüşümler incelenirken görünenin ardında sürüp giden gizli bir hikâyenin varlığı ortaya konabilir.

Psikanalitik film eleştirisinde Fransız psikanalist Lacan'ın görüşleri ay-

4 1925 yılında Hollywood film yapımcısı Samuel Goldwyn bir filmin çekimi için Freud'a danışmanlık teklif eder. Freud o dönemlerde psikanalizin sansasyonel amaçlarla sömürülmesine karşıdır ve teklifi reddeder.

rı bir yer tutar. Bu yaklaşımda Lacancı kavramlardan –“gerçek, imgesel ve simgesel düzlemler”, “gelişimin ayna dönemi”, “arzunun dinamikleri” ve “eksik” kavramı– yararlanılarak, filmin anlamını ortaya çıkarabilmek için gösteren-gösterilen analizine başvurulur. Lacan’ın kuramından etkilenen sinema göstergebilimi ise izleyicinin filmi nasıl deneyimlediğine odaklanacaktır (Greenberg ve Gabbard, 1990).

Psikanaliz kuramı ve uygulamasının giderek gelişip zenginleştiği göz önüne alındığında, psikanalitik film eleştirisinin de çeşitlilik kazandığı ve daha derinlikli film analizlerinin gerçekleşmeye başladığı öne sürülebilir. Bu anlamda filmlerin psikanalitik olarak yorumlanabilmesi amacıyla bilinçdışı savunma mekanizmaları, içsel nesnelere ve aralarındaki ilişkiler (M. Klein), oral, anal ve fallik nitelikte ruhsal-cinsel gelişim dönemleri (Freud), paranoid-şizoid konum ve depresif konum (M. Klein), geçiş nesnesi ve geçiş olgusu (Winicott), ayrılma-bireyleşme dönemi (Mahler), kendilik psikolojisi (Kohut) gibi kuramsal yaklaşımlara başvurulması aydınlatıcı olacaktır.

Son zamanlarda psikanalizin sinemaya yönelik ilgisinde bir artış olduğu söylenebilir. Analitik toplantılarda filmler gösterilmekte ve tartışılmakta, dergilerde film eleştirilerine yer verilmekte ve kitaplar yayımlanmaktadır. Disiplinler arası etkileşim ve alışverişin de daha fazla önem kazanmaya başladığı dikkati çekmektedir. Bu amaçla gerek sinema çevrelerini (yönetmenleri, senaristleri ve akademisyenleri), gerekse psikanalistleri buluşturan ortak toplantılar –Avrupa Psikanalitik Film Festivali gibi– düzenlenmektedir (Sabbadini, 2003).

PSİKE İSTANBUL’DA FİLM TARTIŞMALARI

Ülkemizde de gerek psikiyatri ve psikoloji kongrelerinde, gerekse psikanaliz sempozyumlarında film tartışmalarına daha fazla yer ayrıldığı dikkati çekmektedir. Bu kitap, değerli meslektaşım psikanalist Yavuz Erten’in öncülüğünde, İstanbul Psikanaliz, Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Derneği (Psike İstanbul) bünyesindeki psikanalistler ve psikanalist adaylarıyla ve izleyenlerin etkin katılımlarıyla birlikte oldukça verimli bir atmosferde geçen “Sinema Akşamları” (2010-2011 dönemi) toplantılarını okuyucuyla buluşturmayı hedeflemektedir.

Avrupa, Kuzey Amerika, Kuzey Afrika, Uzakdoğu ve Türkiye sinemasından iz bırakmış örneklerin psikanalitik olarak tartışıldığı toplantıların ilkinde Özden Terbaş, Elfriede Jelinek’in romanından uyarlanan, Michael Haneke’nin yönettiği *Piyano Öğretmeni* filmi yorumluyor. Filmin kahramanı

olan Erika'nın, annesiyle bağımlı, düşmanca ve haset dolu ilişkisini inceleyen Terbaş, daha sonra kahramanın sapkın karakter örgütlenmesi üzerinde duruyor. Erika ile Walter arasındaki aşkın irdelendiği çalışmada, Erika'nın sadomazoüstik düşlemleri ve eylemleri, ilk sahne deneyimiyle ilişkisi bağlamında tartışılıyor.

Leyla Tanoğlu, *Koro* filmini incelediği çalışmasında, İkinci Dünya Savaşı sonrası Fransa'sında baskıcı ve cezalandırıcı bir eğitim anlayışının hâkim olduğu, “yerin dibi” olarak anılan okulda eğitim gören çocukların ruhsal gelişimlerinde müziğin yerini ve müzik öğretmeni Clément'in kapsayıcı işlevini tartışıyor. Yüceltme kavramına Kleinci bakış açısıyla değindiği yazısında, yaratıcılığın gelişiminde depresif konumun derinlemesine çalışılmasının ve simge oluşumunun gerçekleşmesinin önemini vurguluyor.

Yavuz Erten'in çalışması, Lars von Trier'in sarsıcı etkiler uyandıran *Antichrist* filmi üzerine. Erten, filmde geçen “Eden” ve “Eden dışı” dünyayı birincil ve ikincil sürecin karşıtlığı bağlamında ele alıyor. “Birincil sahne” etrafında kurgulanan çatışma, evlat katli ve anne katli, annelik-kadınlık karşıtlığı ve iğdiş etme temalarının tartışıldığı yazıda, aynı zamanda mitolojik bir göndermede bulunuluyor; kadın imgesinin “Havva” ve “Lilith” olarak bölünmüşlüğü üzerinde duruluyor.

Nayla de Coster, Bernhard Schlink'in romanından uyarlanan, Stephen Daldry'nin yönettiği *Okuyucu* filmine odaklanıyor. Filmde Yahudi soykırımının oluşturduğu etkilerin kuşaklar arasındaki iletiminin incelendiğini belirten Coster, iki farklı kuşağı temsil eden Hanna ve Michael arasındaki ilişkiyi, Bion'un kuramı aracılığıyla –annenin bebeğe sağladığı alfa işlevi ve kapsayıcı işlevi– yorumluyor. Ayrıca, suçluluk ve utanç duyguları üzerinde dururken, travmanın kuşaklar boyu tekrar edildiğini ortaya koyuyor.

Wim Wenders'in filmi *Paris-Texas*'ı incelediği çalışmasında Gülgün Alptekin, filmin kahramanı Travis'in karakter özellikleri üzerinde duruyor; onun kişilik özelliklerini, ruhsal-cinsel gelişimin oral nitelikli dönemine sapanma temelinde açıklıyor. Filmin diğer karakterlerinin tanıtıldığı yazıda, karakterlerin birbirleriyle olan ilişkileri de gözden geçiriliyor.

Bu kitapta yer verdiğimiz bir başka roman uyarlaması ise *Dorian Gray'in Portresi*. Oscar Wilde'in eseri, yönetmen Oliver Parker tarafından yorumlanıyor. Sibel Mercan bu filme yönelik çalışmasında, Dorian karakterinin narsisistik bir yapı gösterdiğini ortaya koyarken, onun, Lord Henry, Basil ve Sybil ile olan ilişkilerini de irdeliyor.

Bu kitapta eneset temasının işlendiği iki filmi de tartışmaya açmayı uy-

gun gördük. Bunlardan ilki, Lee Daniels'in *Değerli* filmi, ikincisi ise Giorgios Lanthimos'un *Köpekdişi* filmi. *Değerli*'yi incelediği çalışmasında Sezai Hali-foeğlu, babayla kız evlat arasında yaşanan ensest olgusunu tartışıyor ve kızın öğrenme güçlüğünü, cinsiyet ve kuşak farklılığının ruhsal düzeyde öğrenilme-miş olmasıyla ilişkilendiriyor. Nilüfer Erdem ise *Köpekdişi* filminde, dış dün-yaya kapalı bir atmosferde yaşayan bir ailenin ensest nitelikli ilişkilerini ta-nımladıktan sonra, filmi, hem sosyolojik hem de psikanalitik boyutuyla yo-rumluyor.

Özden Terbaş diğer çalışmasında Ferid Boughedir'in mizah tonu yük-lü olan *Terasların Çocuğu* filmini inceliyor. Filmin kahramanı olan bir erkek çocuğunun (Noura) "kadınsı evre"den erkeklığe geçiş serüvenini irdelediği çalışmasında, Noura'nın fantezilerinin geçirdiği evrimi (filmdeki masallara da göndermede bulunarak) ortaya koyuyor. Bir yandan erkek çocuğun Oidi-pus karmaşasının erken dönemlerden itibaren geçirdiği aşamalar vurgulanır-ken, bir yandan da bununla eşzamanlı olarak "paranoid-şizoid konum"dan, "depresif konum"a geçişin izleri araştırılıyor.

Claude Sautet'nin *Ayazda Bir Yürek* filmini incelediği çalışmasında Işın Sayın Tamerk, filmin kahramanı Stephane'ın "narsisistik bir koza"da ya-sadığını, tüm güçlülük ve kendine yeterlik duyguları içinde var olmaya ve dış dünyanın tehlikelerinden korunmaya çalıştığını, fakat bunun bedelini duygusal olarak "ayazda" kalarak ödediğini ortaya koyuyor.

Nilüfer Erdem'in diğer çalışması Reha Erdem'in *Hayat Var* filmi üzeri-ne. Nilüfer Erdem, filmin kahramanı olan ergen bir kızın (Hayat) içinde bulun-duğu ruhsal inzivayı, filmin ses bandı aracılığıyla düşünmeye çalışıyor. Didier Anzieu'nün "ses kundağı" kavramından yola çıkarak, Hayat'ın iç dünyasında oluşun ruhsal hareketlerin sessel imgelerle –kâh delikli ve delici nitelikte, kâh kendini yatıştırır bir mırıltı şeklinde– temsil edildiğini ortaya koyuyor.

Ümit Eren Yurtsever'in çalışması ise bir animasyon filmi olan *Gökteki Kale* üzerine. Bu çalışmada filmin kahramanları olan Sheeta ve Pazu'nun maceraları "yolculuk" teması bağlamında ele alınıyor ve yas üzerinde çalışılma-sının gelişimsel açıdan önemi vurgulanıyor.

KAYNAKÇA

- Baudry, F., (1984), "An Essay on Method in Applied Psychoanalysis", *Psychoanalytic Qu-arterly*, 53, s. 551-581.
- Botz-Bornstein, (2011), T., *Filmler ve Rüyalar: Tarkoski, Bergman, Sokurov, Kubrick, Wong Kar-Wai*, Metis Yayınları, İstanbul.

- Erten, Y., (2010), *Karanlık Odadaki Suretler: Aşk, Kurgu ve Oyun Üzerine Yazılar*, Goa Yayınları, İstanbul.
- Freud, S., (1908 [1907]), “Creative Writers and Day-Dreaming”, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Cilt IX, s. 141-153.
- , (1907), “Delusions and Dreams in Jensen’s Gradiva”, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Cilt IX, s. 1-95.
- , (1928), “Dostoyevsky and Parricide”, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Cilt XXI, s. 173-194.
- , (1900), *Rüyaların Yorumu*, çev. E. Kapkın, Cilt I, II, 1. Baskı, Payel Yayınevi, İstanbul, 1991.
- , (1920), “Haz İlkesinin Ötesinde”, *Haz İlkesinin Ötesinde-Ben ve İd içinde*, çev. A. B. Baçoğlu, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2001.
- , (1916), “Some Character-Types Met with in Psychoanalytic Work”, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Cilt XIV, s. 311-333.
- , (1919), “The Uncanny”, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Cilt XVII, s. 217-252.
- , (1930), *Uygurluğun Huzursuzluğu*, çev. H. Barışcan, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 1999.
- Gabbard, G. O., (1997), “The Psychoanalyst At The Movies”, *International Journal of Psychoanalysis*, 78, s. 429-434.
- Greenberg, H. R. ve Gabbard, K., (1990), “Reel Significations: An Anatomy of Psychoanalytic Film Criticism”, *Psychoanalytic Review*, 77, s. 89-110.
- Kutlar, O., *Sinema Bir Şenliktir*, (1985), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Racker, H., (1957), “The Meanings and Uses of Countertransference”, *Psychoanalytic Quarterly*, 26, s. 303-357.
- Ricoeur, P., (1965), *Yoruma Dair: Freud ve Felsefe*, çev. N. Alpay, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.
- Sabbadini, A., (2003), *The Couch and the Silver Screen: Psychoanalytic Reflections on European Cinema*, Brunner-Rotledge, Hove ve New York.
- Sklarew, B., (1999), “Freud and Film”, *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 47, s. 1239-1247.
- Villela, L., (1999), “From Film as Case Study to Film as Myth”, *Annual of Psychoanalysis*, 26, s. 315-330.

Dizin

12 Eylül dönemi 58

A Ay 89, 97

Aegisthus 34

Agamemnon 34, 35

AIDS 53

aktarım 5, 25, 103

Albaylar Cuntası 58

alfa işlevi 7, 39

Almanya 38

Alptekin, Gülgün 7, 43

Altın Küre 19

anal 6, 17, 23, 25, 40, 53, 67, 68

anne imgesi 16, 35

anne katli 7, 34, 35

Anzieu, Didier 8, 92, 93, 96, 97

arzu 2, 5, 6, 12, 13, 15-17, 20-25, 30, 32,

33, 49-54, 60-62, 67-70, 72, 78, 83,

85, 97, 100-102

Auteuil, Daniel 81

Ayazda Bir Yürek 8, 81

ayna dönemi 6

ayrılma bireyleşme dönemi 6, 44

baba katli (patricide) 4, 35

Barnes, Ben 75

Barrier, Christopher 19

Beart, Emmanuel 81

benlik ideali 40, 61, 79

Bergman, I. 1, 2, 8

Beşikçioğlu, Erdal 89

Bettelheim, Bruno 26-28

bilinçdışı 2, 3, 6, 21, 22, 29, 30, 40, 41,

51-53, 64, 68, 70, 77-79, 82, 97, 100,

101, 103

Bion, W. R. 7, 24, 28, 38, 39, 41, 56, 60,

65, 90, 91, 97

birincil (ilk) sahne 7, 29, 35

birincil süreç 30-32

Boughedir, Ferid 8, 67

Bouzid, Nouri 67

Bresson, R. 91, 92

Breuer, Josef 1

Cam Fanus Düşlemi 83

Cennet Bahçesi 29, 30

César ödülü 19

Chaplin, Ben 75

cinsel sevgi 51

Cody, Lara 99

çiftanlamlı 4

Dafoe, Willem 29

Daldry, Stephen 7, 37

Daniels, Lee 8, 49

de Coster, Nayla 7, 37

Değerli 8, 49

depersonalizasyon 78

depresyon 41, 78, 101, 104

Deri Benlik 92

derinlemesine çalışma 41

Dorian Gray'in Portresi 7

Dorian Grey 75, 76

Dostoyevski, F. 4, 9

Down Sendromu 49

dramatizasyon 91

Dussolier, Andre 81

düşlem 3, 5, 7, 16, 17, 23-25, 29, 38, 39,

49-54, 68, 70-74, 83, 91

düzlem;

imgesel 6

simgesel 6, 61, 73

edebiyat 2, 4

Eichmann, Adolf 39, 41

eksik kavramı 6

Elfriede, J. 6, 11

ensest 7, 8, 15-17, 21, 30, 31, 49-51, 53,

54, 57-59, 73

Erdem, Nilüfer 8, 55, 89

Erdem, Reha 8, 89, 92

Erten, Yavuz 3, 6, 7, 9, 29

estetik 5, 22, 83

- eşcinsel 52-54, 75, 76, 79
Eşduyum 4, 25, 39, 78
eve dönüş 102-105
evlat katli 7, 30-32, 34
evlilik dışı ilişki 53
- fahişe anne imgesi 35
fallik anne (medusa anne) 11
fantezi 3-5, 8, 13, 16, 22, 29, 69, 82,
100-102
Faust efsanesi 75
Ferenczi, S. 50, 53, 54
Fiennes, Ralph 37
Fiesci, Jacques 81
Filippou, Efthymis 55
film;
aygıtı 2
estetigi 1
işlemi 2
düşünceleri 2
filmin oluşum süreci 2
filmin kurgulanması süreci 3
Finlay, Toby 75
Firth, Colin 75
Fletcher, Geoffrey 49
Fonagy, P. 39, 41
Freud, Sigmund 1-6, 9, 12, 16, 18, 40, 49,
50, 54, 58-61, 63-65, 68, 70, 74, 79,
85, 87, 101, 102
- Gabbard, G. O. 2, 5, 6, 9
Gainsbourg, Charlotte 29
Ganz, Bruno 37
geçiş nesnesi 6, 63
geçiş olgusu 6
gerçeklik;
duygusu 64
dış 1, 51, 64, 95
iç 1, 64
Goodson, Barbara 99
Gökteki Kale 8, 99-101, 103
gösteren 6
gösterebilim 6
gösterilen 6
Green, André 104, 105
- Halifeoğlu, Sezai 8, 49
Hall, Rebecca 75
Hamlet 4
Haneke, Michael 6, 11, 12, 18
Hare, David 37
Havva 7, 33, 34
Hayat Var 8, 89-93, 97
Hiroşima 104, 105
Histeri Üzerine Çalışmalar 1
Hitchcock, A. 3
Hollanda 43
Houzel, Dider 40, 41
humour 67
- Ibsen, H. 4, 5
- iç dünya 4, 8, 15, 16, 19, 20, 22, 26, 27,
39, 44, 46, 54, 60, 63, 65, 78, 81-83,
86, 90, 91, 93, 95, 95
içsel nesnelere 6, 71
ideal benlik 40
iğdiş edilme 85
İkinci Dünya Savaşı 7, 104
ikincil gözden geçirme 2, 3
ikincil süreç 31
ilerleme 102
İlk (birincil) sahne 7, 14, 16, 29, 35, 54,
67, 79, 93
ilkel baba 61, 63
ilkel ruhsal örgütlenme 59
İstanbul Film Festivali 43
İşcan, Elit 89
iyi anne 50, 52, 70, 71, 74, 90
iyi baba 70, 73, 74
- Jaws* 57, 62, 63
Jelinek, Elfriede 6, 11
Jensen, W. 4, 9
jouissance 12, 13, 18
Jugno, Gérard 19
- kadın kırım (gynocide) 33, 34
kadınlık evresi / kadınsı evre 8, 68, 69, 71
Kalaitzidou, Anna 55
kapsayıcı işlev 7
karşı aktarım 5, 103

- kendilik nesnesi 77
 kendilik psikolojisi 6
 Kilborne, B. 40, 42
 Klein, M. 6, 7, 18, 22-26, 28, 40, 42, 67-69, 71, 74
 klitoris 33
 Klytemnestra 34, 35
 Kogan, I. 40-42
 kolektif bilinçdışı 51, 53, 78
 konum
 paranoid şizoid 6, 8, 24, 40, 70
 depresif 6-8, 22-26, 40, 70
 korku 5, 13, 21-26, 34, 38, 62, 63, 67-73, 78, 79, 82, 83, 85, 102, 103
Köpekdişi 8, 55, 56, 59, 61-64
 kötü anne 53, 70, 100
 kötü baba 70
 kuşaklar arası iletişim 7
 Kutlar, Onat 1, 9

 Lacan, J. 5, 6, 12, 13, 73
Lady Macbeth 4
 Lanthimos, Giorgos 8, 55
 libido 24, 51, 67, 68, 93
 Lilith 7, 33-35
 Lumière Kardeşler 1

 Malcolm, Riesenberg 17, 18
 masturbasyon 14, 72
 Mathieu, Clément 19, 20, 24
 Medusa anne 11
 menstrüasyon 13, 17, 72
 Mercan, Sibel 7, 75
 milliyetçi ideoloji 57
 mitoloji 2, 5, 7, 34, 35, 101
 Miyazaki, Hayao 99-101, 104, 105
 Mo'Nique 49
 modern dünya 30
 muhafazakarlık 57
 Museviler 33

 Nagazaki 104
 Narkissos 77, 78
 narsisizm 7, 8, 11, 40, 51, 83, 87, 93, 104
 Naziler 39, 40
 nesnenin kaybı 22

 obsesif ritüeller 60
 Odysseus 100, 101, 103
Oedipus Rex 4
 Oidipus evresi 16, 26, 49, 50, 54, 85
 Oidipus karmaşası 8, 50, 54, 68
 oral dönem 23, 44
 oral seks 16, 57
 Orestes 34, 35
 Orfeo miti 21
 otopsi 32
 otorite 26

 öteki fikri 57
 özdeşleşme
 tamamlayıcı 5
 uyumlu 5
 öznellik 3, 11, 12, 60, 61

 Papoulia, Aggeliki 55
 paranoid-şizoid 6, 8, 24, 40, 70
 Parker, Oliver 7, 75
 Passalis, Hristos 55
 Patton, Paula 49
 penis 16, 23, 33, 68-74
 perde anı 3
Piyano Öğretmeni 6, 11, 17
 porno 14, 16
 protezli tanrı 102
 psikanalitik eleştirisi 1, 3-5
 Psikanaliz 1, 3-6, 26, 27, 32, 34, 46, 54, 56, 58-60, 79, 90, 95, 101, 103, 104
 Psike İstanbul 6
 psikoz 30, 39, 54

 Ran, Nâzım Hikmet 104, 105
 Rank, Otto 5
 Ricoeur, P. 4, 9
Rocky 57, 62, 63
Rosmersholm 4
 ruhsal aygıt 2
 ruhsal
 cinsel gelişim 6, 7, 85
 oral dönem 23, 44
 fallik dönem 85
 ruhsal inziva 8, 91, 94
 rüya

- açık rüya 2
 gizli rüya 2
 işlemi 2
 oluşumu 2, 3
Rüyaların Yorumu 2, 4
 Rye, Stellan 5

 Sabbadini, A. 3, 5, 6, 9
 sadizm 23, 25, 40, 71
 sadomazoşizm 7, 15, 16
 Sahlstrom, Storm Acheche 29
 Saphhire 49
 saplanma 7, 44
 Sautet, Claude 8, 81
 Schlink, Bernhard 7, 37, 38, 42
 Segal, Hanna 22, 23, 25, 28, 61, 65
 serbest çağrışım 3, 5
 ses bandı 8, 91-95, 97
 ses kundağı 8, 92
 Shakespeare, W. 4, 5
 Sidibe, Gabaurey 49
 simgeleştirme 2, 3, 15, 22-24, 26, 56, 59,
 61-63, 65, 78, 91
 simgesel düzen 61, 73
 sinema
 dili 1-3
 yazar sineması 2
 Sinematek 1
Sinematograf Üzerine Notlar 91, 92, 97
 Sklarew, B. 2, 9
 sonradan darbe (sonradanlık) 3
 Sophocles 4, 5
 sosyoloji 8, 55, 57
 Stergioglou, Christos 55
 suçluluk 7, 13, 17, 21, 23-25, 31-33, 38-
 41, 46, 53, 68, 77, 85, 102

 şiddet 13, 14, 17, 20-23, 25, 26, 29, 31-
 34, 40, 44, 50, 52, 57, 93

 Tamerk, Işın Sayın 8, 81
 Tanoğlu, Leyla 7, 19
 Tekin, Erhan 89
 tekinsiz / tekinsizlik 3, 5, 31, 60
 temsil
 görsel imgelerle 2, 3
 işitsel imgelerle 2, 3
Terasların Çocuğu 8, 67
 Terbaş, Özden 1, 6-8, 11, 34, 35, 67
 Tokyo 104
 totaliter rejimler 58
Totem ve Tabu 58, 59, 65
 travma 3, 7, 38, 41, 43, 80, 82, 86, 89,
 90, 93, 94, 102, 104
 Truffaut, F. 2
 Truva Savaşı 34
 Tsoni, Mary 55
 tümgüçlülük 71

 utanç 7, 15, 38, 40, 41, 44, 78
Uygarlığın Huzursuzluğu 9, 102
 uygarlık 102

 ülküleştirme 40

 Valley, Michele 55
 van der Beek, James 99
 Viyana Konservatuarı 12, 13
 von Trier, Lars 7, 29, 34

 Wenders, Wim 7, 43
 Wilde, Oscar 7, 75, 77-80
 Winnicott, D. W. 6, 63, 90, 97
 Winslet, Kate 37

Yaban Çilekleri 1
 Yahudi soykırımı 7, 38, 39
 yansıtma 3, 23, 24, 39, 62, 63, 76, 77, 80,
 83, 91
 yaratıcılık 7, 22, 57, 58, 61, 95
 yas 8, 24, 38, 41, 44, 45, 83, 86, 102-104
Yaşam Narsisizmi, Ölüm Narsisizmi 104
 yer değiştirme 2, 72
Yerin Dibi 7, 19, 21, 25
 Yılmaz, Levend 89
 yoğunlaştırma 2
 Yurtsever, Ümit Eren 8, 99
 yüceltme 7, 21-24, 26, 85

 zıtların çatışması 3